

Thomas Aastrup Rømer
Pædagogikkens to verdener
Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2015

Denne store bog af Thomas Aastrup Rømer, lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet (det tidligere DPU), falder i fem dele. Bogen er skrevet på baggrund af både diverse offentlige debatbidrag, ikke mindst på egen blog, og videnskabelige artikler publiceret i forskellige nationale og internationale tidsskrifter.

Efter en indledning om baggrund og indhold følger del A, som handler om aktuel dansk uddannelsespolitik (s. 19-129). Heri skitseres de to verdener, som bogens titel og indledningen tematiserer, dvs. en ny uddannelsespolitik, hvor store dele af sproget lyder bekendt, men hvor alt forandres kontrasteret med den ægte pædagogik. Del A omhandler som bogen generelt mest folkeskolen og læreruddannelsen, og nu forhenværende undervisningsminister Christine Antorinis gøren og laden beskrives og kritiseres. Vægtigt står en kortlægning af en ret central personkreds, der er med i stort set alle rådgivende og besluttede organer under ministerniveau i forhold til folkeskole og læreruddannelse, af Rømer benævnt DPO, Danmarks Pædagogiske Oligarki.

Del B (s. 133-211) gennemgår mere substantielt den for Rømer vel væsentligste baggrund for de herskende vinde i uddannelsesregi, nemlig Ove Kaj Pedersens konkurrencestatsbegreb (og -praksis).¹ I den forbindelse inddrager Rømer også det han forstår som forholdet til neostrukturalisme (inkl. samtidsdiagnostik) og systemteorien, dvs. igen toneangivende aktører fra DPO som Jens Rasmussen, Lars Qvortrup og – ikke overbevisende – Jens-Erik Kristensen; delen slutter også her med udførlige referater og kortlægning af diverse meninger og holdninger.

Den noget kortere del C (s. 215-70), kaldet 'Pædagogisk filosofi – markeringer', er ikke muligt at referere kort, men ifølge Rømer selv handler det om den retning som skal tages, hvis man skal bryde ud af den herskende pædagogik. Det angår bl.a. folkeskolen, videnskaben, videnskabelig metode, læreren og professionel dømmekraft.

Fjerde del, D, (s. 273-489 – en bog i sig selv) er ret væsentlig. Under overskriften 'Pædagogisk filosofi – analyser' dels fortsættes temaer, fx om læreren, dels vises nogle nye veje til dannelse i forlængelse af blandt andre Grundtvig, Dewey, Heidegger, Aristoteles og den franske filosof Jacques Rancière (f. 1940). Og endelig rundes det hele af i femte del, E (s. 493-547) med først en række referater fra møder om dannelse og sidst Rømers eget bud, der til dels skal samle hele bogen op. Dette bud er et foredrag holdt ved et møde om dannelse på Rønshoved Højskole. – Bogen slutter med et appendiks om musik-

professor Linda Maria Koldau (s. 548-552) og litteraturliste (s. 552-75).

Rømers bog er meget velskrevet – og ikke helt nem at karakterisere. Jeg skal alligevel kort vove forsøget, hvorefter jeg vil pege nogle mere problematiske aspekter ud, og til sidst vil jeg fremhæve nogle væsentlige styrker ved bogen.

Overordnet velskrevet, med drive og fynd, men den lider også under genrens almindelige dårligdomme, nemlig den nye genre, der består i bøger mestendels sammenskrevet af blogindlæg, dvs. der er mange gentagelser, og hel del polemik, som nok kan være vigtig og som fungerer fint dagsaktuelt, men som stritter når det blandes sammen med mere videnskabelig langtrækkende bidrag om fx forholdet teori-praksis. Korrekturlæsningen er elendig, men det kan jo så også være morsomt, fx som når Rømer skriver om "så sikkert som ammen i kirken", der næppe er ment som en hyldest til babysalmesang! Eller den er afslørende, som når Rømer insisterer på i forbindelse med Heidegger at skrive det græske ord for sandhed, *alétheia*, som *altheia* (som han ydermere uholdbart gengiver som 'lysning').

En generel, men udpræget svag ved bogen er en sær form for polemisk metodik. Hvis man karakteriserer Rømers position som 'nykonservativ-grundtvigiansk-livsfilosofisk-postmoderne', så vil jeg tro det dækker, men til gengæld er det ret intetsigende. Denne vanskelige position danner selvfølgelig baggrund for de polemiske sider, så når Rømer går i clinch med de herskende strømninger, består det ofte i en kort optegnelse af nogle aspekter, som derefter med en underlig uselvfølgelig selvfølgeheds udhænges som helt håbløse, og da det ofte ikke giver sig selv, så gøres det angiveligt selvindlysende ved en slags 'guilt-by-association' eller 'genetisk-minimalistisk-jamen-det-kan-man-da-ikke-mene'. Fx får vi aldrig en ordentlig gennemgang af tankerne om og problemerne ang. begrebet konkurrencestat, trods s. 134 ff., men når Rømer først har nævnt det dumme udtryk om at være "soldater i konkurrencestatens hær", så er det næsten nok næste gang at sige "konkurrencestat". Ligeledes kan Jens Rasmussens begreb om "metodisk antihumanisme" også løsrives fra enhver sammenhæng og bruges mere eller mindre i flæng mod alle, men en ordentlig præsentation og kritik af Luhmann selv, fx spillet ud mod Rasmussen, får vi ikke.² Det betyder ikke at Rømer ikke ganske ofte

2 'Metoden' ender i karikatur, når Rømer oplyser at han arbejder "pt. med den tese, at [Politikens chefredaktør Bo] Lidegaards relation til Krogerup Højskole, der jo blev stiftet af Hal Koch, som gik ind for samarbejdspolitikken under besættelsen, gør, at Lidegaard har svært ved at sige nej (...)" (s. 117, n. 44). Bortset fra at Koch blev forfulgt i nazistiske skrifter, at han blev udsat for bombeattentat og at han med stort mod

1 Anmeldt i *Studier i Pædagogisk Filosofi*, nr. 1, 2012.

har fat i den lange ende, men det implicerer ikke bare en tendens til enten-eller, men også og især en udpræget delegitimering af intentionen hos modstanderen.

Mærkeligt er det også at Rømer af og til, fx ang. kundskabsbegrebet, konstruerer sin egen forståelse, som bag-efter hermeneutisk ugenerøst spilles ud mod fx Thyge Winther-Jensen (s. 342) – medens Rømer i øvrigt lige har afsløret sine manglende kundskaber og eller dovenskab ved spekulationer over det engelske 'knowledge'.³

Og – jeg bliver nødt til at sige det – så har jeg stadig svært ved at forlige mig med humanistiske akademikere, endda på universitetsniveau, som ikke kan læse tysk, end-sige fransk (samtidig med at litteraturfortegnelsen anfører engelske titler og oprindelige udgivelsesårstal, se fx under Lyotard); det er ikke hverken lærd, kundskabsrigt eller 'dannet' at skrive om hvad Humboldt "fremfører i sin *Limits of State Action*" (s. 139).

Rømer vil ikke bare kritisere, men også videre med nyt. Det er ikke nemt at få hold på alternativet. Livsfilosofisk, endda i en næsten naiv udgave, er vel en fair karakteristisk (livet skal strømme og myldre – men ikke noget begreb om fornuft og myndighed). Det hele kunne med fordel have været helt anderledes systematisk gennemarbejdet. Rømer tager fx afsæt i Grundtvigs noget snakkende skrift *Det danske Fiir-Kløver* fra 1836 (s. 303-30). Grundtvigs firkløver er konge og folk, fædreland og modersmål. Rømer sætter nu "munden" i midten og ændrer de fire til "fødthed og de vilde vinde, fællesskab/folk og autoritet/herredømme". Men trods sigtet er det didaktisk tomt, for hos Grundtvig er det meningen at folk skal kvalificeres med højskolen til rådgivning, men ikke til demokrati, og hos Rømer gentages problemet, idet det ikke angives hvordan bevægelsen fra fællesskab/folk til autoritet/herredømme skal tænkes – for det er vel meningen?

Ligeledes vil Rømer revitalisere Dewey (s. 431-49) især med afsæt i hans naturfilosofi, som Rømer ikke uproblematisk mener går forud for hans erfaringsfilosofi. Men det undrer mig at Rømer ikke opdager omkostningerne ved denne forlovelse med en positivistisk og pragmatisk filosofi fra (social-)darwinismens storhedstid. Ikke mindst kan der i forlængelse af Dewey næppe tænkes nogen som helst form for dannelse, fordi Deweys erfaringsbegreb

ikke kan forenes med 'det indre liv', som allerede Richard Peters har gjort opmærksom på.

Pædagogikken såvel som læreren skal igen frisættes, så man kan på ny kan interessere sig for "genskabelsen af vores værdifulde vaner, vores kundskaber, vores institutioner, vores kunst og vores industri i disse momenter frie vekselvirkning og tilblivelse" (s. 545). "Vi skal ikke bygge efter skabeloner som ydre abstrakte rettigheder og individer, som snart hverken har et køn, et land eller en kultur at bade i, men efter mennesker, som opfordres til at bore sig opmærksomt *ind* i videnskaben, rettighe-dernes, filosofien, myterne, industrien og kunsten" (ibid.). Jeg er med på beskyttelsen af pædagogikkens selvstændighed såvel som lærerens, men Rømer suggererer med disse sætninger at før det nuværende misregimente kom, gik det egentlig meget godt. Virkelig?

Bogens styrke er for mig at se dens sproglige friskhed og dens insisterende modstand mod alskens projektma-geri – også og især der hvor hele skolen, og lærerne med, tages som gidsel for ét stort projekt. De mange minutøse beskrivelser af en næsten forbløffende fræk og selv sikker reformiver, de mange citater med forbavsende dumme udsagn, den utrolige følgagtighed, den stivnede og fæstningsberedte ikke-dialog og dens mange kritikimmune udmeldinger, den ideologiske selvretfærdighed – der altid anser enhver modstand som udtryk for det udlevedes sidste krampetrækninger – alt det samles, dokumenteres og udstilles. Også så man kan tage det frem når frontløberne om få år er på vej bort fra resultaterne af deres mirakelkure.

Men titlen er svær at få mening i, dels fordi vi næppe står med et klart enten-eller, trods den herskende og ideologiske 'konkurrencestat' og dens til dels medfølgende "Reformgewitter" (Gruschka), dels fordi det i forbliver uklart hvilken virkelighed/alternativ til de mange tiltag Rømer mener at have udarbejdet. Er de to verdener konkurrencestatspædagogik vs. ægte pædagogik, er jeg helt enig. Der findes dog klarere og bedre bud på den ægte pædagogik.

Johannes Adamsen, e-mail: joad@via.dk,
Via University College, Aarhus, Danmark

---

efter krigen anklagede Rigsdagen for medløberi, hvilket ikke rokker Rømers dom, så kan man kun ønske Rømer god arbejdslyst!

- 3 Rømer mener at det ofte på engelsk hedder "tree of the knowledge of good and evil", fordi de ikke har et kundskabsbegreb, men kun et vidensbegreb, hvorfor de må tilføje 'of good and evil' (s. 335). Havde han orket slå efter i 1. Mosebog, kap. 2, ville han have kunnet konstatere at også på dansk oversættes det hebræiske således – fordi det er det der står (bortset fra det næppe er en moralsk kategori)!